

Analys av identitetsbedrägerier

Ärenden som inkommit till polisområde Östergötland
år 2024 från 1 januari till sista veckan i april

Utkast, ver 2.0

Stefan Holgersson

BF-samordnare

Polisområde Östergötland

Innehållsförteckning

1. Analys av identitetsbedrägerier.....	4
1.1 Felkodning och försöksbrott	4
1.2 Den ekonomiska omfattningen av bedrägeri genom social manipulation.....	4
1.3 Inga identitetsbedrägerier redovisades till åklagare	5
1.4 Gärningsmän och modus.....	7
1.5 Ålder, kön och riskmedvetenhet hos målsäganden	8
2. Åtgärder	9
2.1 Bevaka inkomna anmälningar om identitetsbedrägerier	9
2.2 En påverkan att externa aktörer försvårar identitetsbedrägerier.....	9
2.3 Proaktivt och brottsförebyggande arbete i utredningsverksamheten.....	9
2.4 Inför strukturerade kvalitetskontroller av FU-ledarbeslut.....	9
2.5 Verka för att Brå ökar kvaliteten på brottskodningen	9

1. Analys av identitetsbedrägerier

1.1 Felkodning och försöksbrott

Brottsförebyggande rådet beskriver brottstypen identitetsbedrägerier såsom:

”S.k. Kreditbedrägeri. Gärningspersonen köper olovligen en vara/tjänst eller tar ett lån, eller liknande, med någon annans identitet (exempelvis namn eller personuppgifter). Även bolag kan användas som låntagare för att sedan sättas i konkurs”¹

Av 98 ärenden som brottskodats som identitetsbedrägerier var det 21 procent som inte var ett brott (2 st) eller som handlade om en annan typ av bedrägeribrott (19 st). När det gäller de sist nämnda fallen rörde sig knappt 4 av 5 (15 st) om befogenhetsbedrägerier. De övriga fallen hamnade i kategorin annonsbedrägeri (1 st) och fakturabedrägeri (1 st) eller borde haft någon annan brottskod (1 fall handlade exempelvis om utpressning). När det gäller fakturabedrägeriet så var det utifrån de uppgifter målsäganden lämnade vid anmälningstillfället rätt att koda den som identitetsbedrägeri, men målsägandens vidare efterforskningar som senare inkom i ärendet framkom att ärendet handlade om ett fakturabedrägeri.

Förutom de ärenden som det var tydligt att de felkodats vid anmälningstillfället var det ytterligare två fall där det gick att ifrågasätta om det var rätt vid anmälningsupptagningen att koda brottet som identitetsbedrägeri.

Av identitetsbedrägerierna var det 38 procent av de anmälda brotten som inte handlade om ett fullbordat brott utan ett försök till ett sådant brott. Sammanfattningsvis var det 59 procent av de anmälningar som inkom till Polisområde Östergötland i början av 2024 som i brottsstatistiken kommer redovisas som identitetsbedrägeri som handlade om något annat än ett fullbordat sådant brott. Antal anmälda brott med denna brottskod i Sverige år 2023 var 10 636². Om man antar att 59 procent handlade om någon annan brottstyp eller ett försök till ett sådant brott (se ovan) var antalet anmälda fullbordade bedrägerier genom identitetsbedrägeri år 2023 4360 stycken.

1.2 Den ekonomiska omfattningen av bedrägeri genom social manipulation

Intervallat på belopp i ärendena om bedrägerier genom identitetsbedrägeri i polisområde Östergötland låg mellan 99 kronor och 240 000 kronor. Medelvärde på denna typ av brott som inkom till Polisområde Östergötland i början av år 2024 hamnar på 14 738 kronor och medianvärdet på 1622 kronor.

I Polismyndighetens rapport om brottsvinsten vid bedrägeribrott beräknas brottsvinsterna för identitetsbedrägeri till 382 miljoner kronor år 2023 (97 milj köp, 114 milj lån och 171 milj övrigt) och år 2024 på 516 miljoner kronor (98 milj köp, 274 milj lån och 144 milj övrigt)³.

¹ https://bra.se/download/18.3433db6019301deaa6b7f14/1731424565634/2024_Klassificering-av-brott_v_12_1.pdf sidan 78.

² <https://bra.se/amnen/bedrageri> [2025-02-02]

³ Polismyndigheten (2024). *Brottsvinsterna för bedrägeribrottslighet 2024*.

1.3 Inga identitetsbedrägerier redovisades till åklagare

I diagrammet nedan framgår att samtliga inkomna anmälningarna som rörde identitetsbedrägerier lades ned.

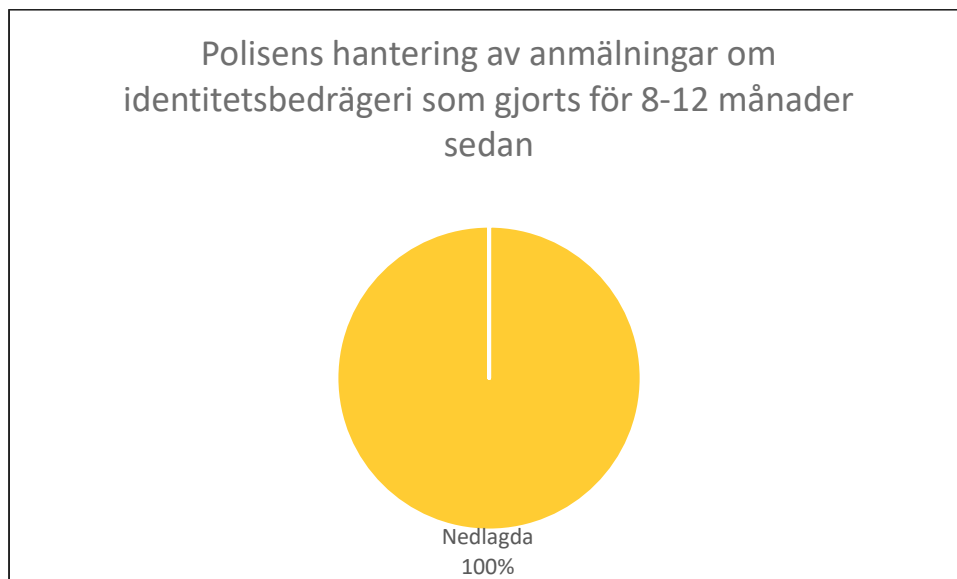

Diagram 1. Polisområde Östergötlands hantering av anmälningar om identitetsbedrägerier som gjorts för 8-12 månader sedan (n=74)

I 2 av 74 ärenden har det hållits förhör. Nedanstående diagram redovisas nedläggningsgrunderna för identitetsbedrägerierna.

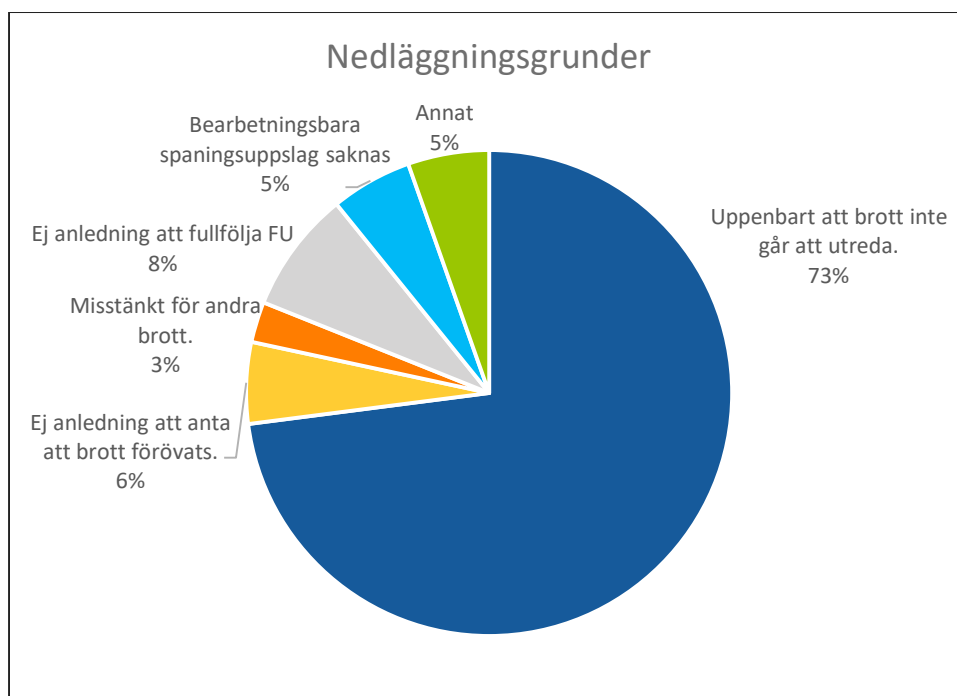

Diagram 2. Nedläggningsgrunder när det gäller befogenhetsbedrägeri i polisområde Östergötland av de ärenden som kom in de första fyra månaderna år 2024 (n=74).

För att förstå hur det kan komma sig att inte ett enda ärende redovisades till åklagare presenteras en fördjupad analys av respektive nedläggningsgrund.

I nedläggningsgrunden "*annat*" ingår att gärningsman dömt, att gärningsman varit under 15 år, att förutsättningar att styrka brott mot person inte bedöms föreligga och att det utfärdsrapporteftergift. Om inte en gärningsman dömt och en varit under 15 år går det att tänka sig att dessa ärenden i annat fall hade redovisats till åklagare (men är långtifrån säkert). När det gäller nedläggningsgrunden att förutsättningarna att styrka brott mot person inte bedöms föreligga har utredare vidtagit alla de åtgärder som det som fanns möjlighet att göra i ärendet. När det gäller nedläggningsgrunden rapporteftergift går denna nedläggningsgrund att ifrågasätt. Det anges att: "*Med hänsyn till omständigheterna är brottet obetydligt*". Det handlar om att en misstänkt vid en kontroll på Östgötatrafiken har uppgivit målsägandens uppgifter som då blivit rapporterad för att inte haft giltig färdbiljett. Det är tveksamt om detta ska anses som ett obetydligt brott.

I de tre procent av ärendena (2 fall) hade ärendena lagts ned med motiveringen att misstänkte förekom i andra ärenden eller hade blivit dömd eller åtalad för andra brott. Det går att tänka sig att även dessa ärenden i annat fall hade redovisats till åklagare (men är inte säkert).

När det gäller nedläggningsgrunden att det inte finns anledning att fullfölja förundersökningen var det i hälften av fallen (3 st) motiverat att lägga ned ärendet. I ett fall drog målsäganden tillbaka ärendet och i de andra fallen fanns det inte möjligheter att gå vidare i ärendet. I de andra hälften av ärendena (3 st) hade det dock gått att vidta utredningsåtgärder och handlingssättet tydliggör att den kritik som internrevisionen riktade mot polisens sätt att bedriva bedrägeriutredningar fortfarande är aktuell. Interrevisionen pekade på att det är missvisande att ange: "*Det finns inte längre anledning att fullfölja FU eftersom vidare förundersökning inte förväntas leda till att någon kan delges skäligen misstanke*" när det inte vidtagits några utredningsåtgärder alls i ärendet där motiveringen ger sken av något annat. I ett ärende hade exempelvis en person beställt linser i en annan persons namn. Det fanns möjlighet att efterforska leveransadressen för att därigenom få fram en misstänkt, kontakta företaget som fått beställningen och även vid ett förhör med misstänkt exempelvis få information om dessa linser i styrka passade den misstänktes synfel.

I tre av de fyra ärendena där det i nedläggningsbeslutet anges att det utifrån de uppgifter som finns i ärendet inte finns anledning att anta att brott att förövats är det svårt att förstå att det går att dra en sådan slutsats. I två av fallen finns förhållanden som inte undersökts som har betydelse för att kunna dra en sådan slutsats och i ett av fallen finns det, tvärt emot vad som framgår av motiveringen, omständigheter som pekar på att brott skett.

När det gäller nedläggningsgrunden att det är "*uppenbart att brott inte går att utreda*" (54 st fall) har en sådan slutsats dragits utan att några utredningsåtgärder vidtagits i något av ärendena. Utgående från de uppgifter som finns redovisade i respektive ärende går det utan någon annan information bara i ett fall att dra en sådan slutsats. Det går emellertid att anta en förundersökningsledare som har stor erfarenhet av bedrägeriärenden vet att vissa typer av ärenden inte är möjliga att utreda, till exempel när någon gjort ett köp eller lån från ett visst företag. Om nedläggningsskälens botten i sådan erfarenhet är inget som framgår i ärendena. I och med att ett stort antal företag förekommer och olika typer av modus som medför skilda möjligheter att gå vidare i respektive ärende pekar mycket dock på att denna typ av motivering av nedläggning inte är välgrundad.

Ett par exempel som kan användas för att tydliggöra att det kan finnas anledning att ifrågasätta motiveringen är de fall då en person angett en annan persons uppgifter i samband med parkering av ett fordon. I och med att ett registreringsnummer ska anges i samband med parkering borde det gå att ta reda på vem som står registrerad på detta fordon. Det kan vara intressant eftersom den aktuella målsäganden hade misstankar om vem det kunde vara och att denna person fanns angiven som misstänkt i två andra ärenden med samma målsägande. Ett annat exempel på fall där det är svårt att förstå slutsatsen att det är uppenbart att det inte går att utreda ärendena utifrån de uppgifter som finns är när inga utredningsåtgärder vidtagits för att ta reda på vem som står för ett konto då en gärningsperson tagit lån i annans persons namn och efterfrågat att pengar ska betala till detta konto.

På liknande sätt går det att ifrågasätta huvuddelen av de fall som lagts ned med motiveringen *”bearbetningsbara spaningsuppslag saknas”* (4 st fall). Ett exempel på ett sådant fall är då en person beställde mat i en annan persons namn. Målsäganden träffade på och pratade med den misstänkte som fick maten levererad utanför målsägandens bostad. Målsäganden såg också vilken port den misstänkte gick in i och det fanns en mejladress och telefonnummer till den misstänkte hos det företag som levererade maten och som senare krävde målsäganden på pengar för maten. I ärendet finns inga uppgifter på att det har vidtagits några åtgärder för att försöka ta reda på vem som är misstänkt, utan ärendet lades ned med motiveringen *”bearbetningsbara spaningsuppslag saknas”*. Ett annat exempel som ytterligare kan åskådliggöra problematiken är då en målsäganden kom in på polisstationen för att komplettera ett ärende och där polis som normalt inte arbetar med bedrägerier skrev ett PM:

*”I samband med att målsäganden kommer in till polisstationen så ser jag över ärendet. Det står att ärendet är nedlagt då man inte kan hitta misstänkt, men det är ingenting registrerat i ärendet /***/ Om polisen kontaktar Nelly.com borde de ha information om vem beställningen skickats till och bästa fall vem som hämtat ut försändelsen och denna kan då misstänkas för bedrägeri”⁴*

PM:et och den kompletterande handlingen resulterar inte i att det vidtogs några åtgärder i ärendet. Hanteringen av detta ärende ligger i linje med hur denna typ av ärenden utreds eller rättare sagt inte utreds.

Sammanfattningsvis finns det förklaringar till att vissa ärenden ledde till att de lades ned och inte redovisades till åklagare, men när det gäller huvuddelen av de anmälda identitetsbedrägerierna kan konstateras att det är naturligt att det inte går att klara upp dessa om man inte vidtar några åtgärder för att försöka göra detta.

1.4 Gärningsmän och modus

Avsaknad av utredningsåtgärder och information begränsade möjligheten att inom ramen för denna rapport att analysera gärningsmännen som ägnar sig åt denna typ av brott. I de ärenden där det finns en misstänkt är det en nära släkting förutom i ett fall då det är en skolkamrat till målsägandens barn som var under 15 år.

⁴ PM i ett ärende.

I nedanstående diagram framgår att vid drygt hälften av identitetsbedrägerierna hade en gärningsman utfört ett köp med någon annans persons uppgifter.

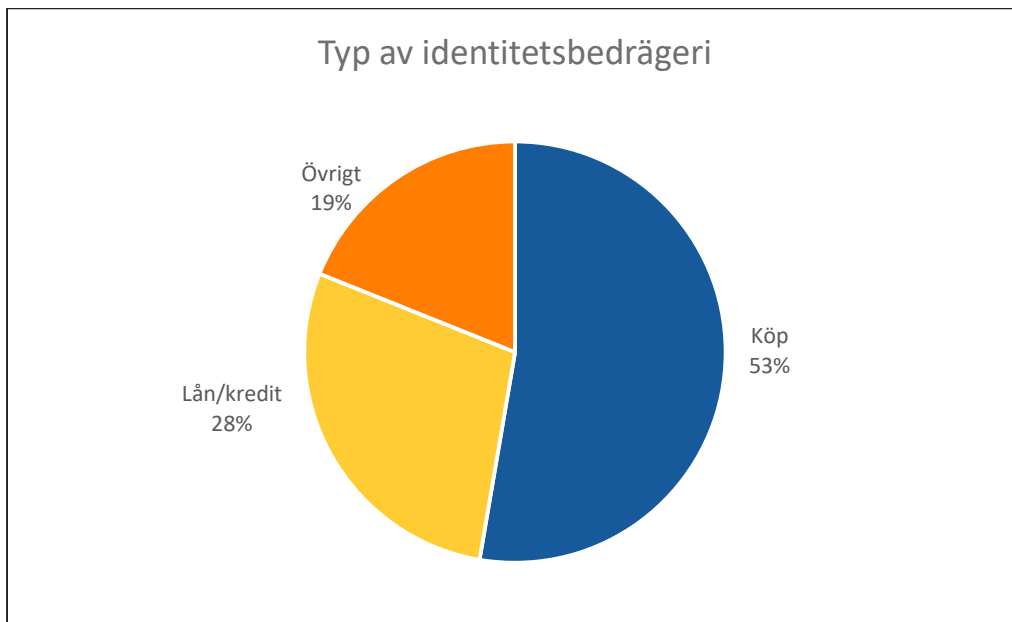

Diagram 2. Hur identitetsbedrägerierna genomfördes i Polisområde Östergötland initierades (n=74)

Knappt en tredjedel (12 st) av köpen hade genomförts på Zalando.

1.5 Ålder, kön och riskmedvetenhet hos målsäganden

De som blev utsatta för identitetsbedrägeri var mellan 21 och 88 år. Genomsnittsåldern var 50 år. 68 procent av de fysiska personer som blivit utsatta för denna typ av brott var män och 32 procent kvinnor. I två av anmälningarna var det enbart en juridisk person som blivit utsatt för brottet. I ena fallet hade ett par hörlurar för drygt 10 000 kronor beställts i företagets namn till en annan leveransadress och i det andra fallet hade en uppiktad kulturförning beviljats kredit och en person med ett förfalskat id hämtade ut produkter för nästan 30 000 kronor.

Att det finns en riskmedvetenhet hos målsäganden visar sig i att de reagerar när de får information från ett företag om att det skett ett köp eller en kreditupplysning. Genom att målsäganden har agerat har brott kunnat avbrytas och ett köp eller överföring av pengar genom lån har stannat vid ett försök. Samtidigt utgör detta tillvägagångssätt att skicka ut information om köp och lån ett vanligt förekommande upplägg vad gäller befogenhetsbedrägerier där dessa meddelanden är falska och syftar till att lura målsäganden att agera så innebär en överföring av pengar eller att konton blir sårbart för brott.

2. Åtgärder

2.1 Bevaka inkomna anmälningar om identitetsbedrägerier

Ha en kontinuerlig bevakning av inkomna anmälningar om identitetsbedrägerier bland annat för att ta kontakt med företag och informera om tillvägagångssätt.

2.2 En påverkan att externa aktörer försvårar identitetsbedrägerier

För polisen på nationell nivå är det viktigt att medverka till att bland annat telefonoperatörer, kreditinstitut, banker och sajter försvårar bedrägerier samt kan underlätta utredningar av dessa. Polisområde Östergötland kan förutom att peppa befattningshavare på nationellt bedrägericentrum att arbeta med att försöka påverka externa aktörer att försvåra denna typ av bedrägerier och delvis även bidra till att det kan skapa en press på vissa av dessa aktörer att agera.

2.3 Proaktivt och brottsförebyggande arbete i utredningsverksamheten

Att utreda identitetsbedrägerier i högre utsträckning skulle kunna leda till att personer lagförs eller åtminstone att kunskapen ökar om vilka som kan ligga bakom brott som kan göra det möjligt att vidta förebyggande åtgärder.

2.4 Inför strukturerade kvalitetskontroller av FU-ledarbeslut

Det är tydligt för denna bedrägerityp att nedläggningsbeslut måste motiveras bättre. Det är möjligt att det finns skäl att lägga ned ärenden som inte framgår av de olika ärendena, men en återkommande slutsats är att det möjligt att utreda ärendena i högre utsträckning. När det gäller hanteringen av identitetsbedrägerier vore det precis som för flera andra bedrägerityper bra att införa strukturerade kvalitetskontroller av FU-ledarbeslut för att identifiera utbildnings- och korrigeringsbehov.

2.5 Verka för att Brå ökar kvaliteten på brottskodningen

Ungefär en fjärdedel av de brott som var kodade som identitetsbedrägerier var felaktigt kodade och för knappt 40 procent av brotten som anmälts rörde det sig inte om fullbordade brott. Polisområde Östergötland bör när tillfälle ges och i olika sammanhang göra yttranden som kan påverka Brå ser över brottskodningen och att försöksbrott och fullbordade bedrägeribrott får olika brottskoder.